

V C
3786

QK.

QK 33^b, 7^a

Vc
3786

QK. 33^b, 7^a

Cat. I, 396.

SECRETISSIMA
INSTRVCTIO, GALLO-
BRITANNO. BATAVA, FRI-
DERICO V. COMITI PALATINO
ELECTORI DATA.

EX GALLICO CONVERSA AC
bono publico, in lucem evulgata.

Anno M. DC. XX.

96.

RECTOR ET ILLUSTRISSIMO
ACADEMIAE
PALATINAE
DE REGIO V. GOMITI PALATINO
ELECTORI DATA

EX GALLICO CONVERSA AC
bono publico, in lucem evulgata.

Anno M. DC. XX.

S E C R E T I S S I M A I N S T R U -
ctio, Gallo-Britanno-Bataua, Friderico V.
Comiti Palatino Electori data.

I.

S E R E N I S S I M E P R I N C E P S,
alumne charissime, à fidelissimo
tuo Educatore, Exercitato milite, & versatissi-
mo Politico, documenta non quotidiana cape: His seruat, te serua-
bis: hisce regna Britannia vnita, Hollandia defensa, Galliarum Reges
in officio retenti sunt: Hisce tu Cæsarem compesces, Cæsar eris. Audi
Educatorem, Magistrum, Clientem, cuius salus ex tua salute pendet,
secreta, sed seria consilia suggerentem. A puero didicisti inter consili-
um & adulationem quid intersit. Cauebis autem, ne ad alios arcana
hæc imperij perferantur, quæ si inimici tui rescuerint, jam tu perijsti.

II.

I Acta est alea, transisti Rubiconem, tenendum est institu-
tum: cadere jam de fastigio tua maiestas potest, descendere non
potest: Inter pares, viuere par non potest, qui pares oppressit: aut
omnes etiam tuæ potentiaæ adjuutores opprimendi sunt, aut totum
perdendum. Pauci reges ab hostibus, multi ab æmulis, & quondam
fidis, plerique ab intimis trucidati sunt. Alexandri tota progenies
cæsa est ab Alexandri Ducibus. Hæc tecum perpendes, & Historicum
tuum rogabis.

III.

T Vo in regno, si vnquam in vlllo, non est minor, sed maior
virtus, quàm quærere, parta tueri: major inquam, nam sine tuo
labore, tuorum astu, versutijsque, tibi sunt omnia parta: vno verbo,

A ij

si fateri

si fateri inter secretissima arcana licet, *Errore factus es Rex. At toto corpore tuarum ditionum sociorumque defendendum est, quod accepisti. Numera à Julio Cæsare vsque ad Ferdinandum, inter centum, qui regna per vim occuparunt, non sunt quatuor, qui non eadem perdidierint, & cum tota familia perierint. Inter magnos Reges, paucissimi suo die defuncti: Inter quinquaginta Cæsares, quære tres, qui post multas seditiones, non dederint sanguinem inuidiæ vel odio. Inter Bohemiæ Reges, duo solùm sine rebellione regnarunt. Tu quorum locum tenes, pericula expauesce: Gladium contra Cæsarem sumpisti, gladium non modò Cæsaris, sed cuiuscunq; time: Dominus est vitæ tuæ, quisquis contemtor est suæ: Immò tanquam de inuasore & prædone triumphabit, quisquis te occiderit. Cautionem itaq; à nobis, magnificentiam ab aulicis disces, fortunam ex defunctis, atque vtinam legendo, non experiendo.*

IV.

TRia igitur hoc rerum statu circumspicies hominum genera: Hostes apertos, Amicos veros, & qui sunt vel ficti amici, vel tecti hostes, quos omnes inter Dubios numeramus.

V.

Hostes aperti sunt, *Domus Austriaca, Pontifex, Italici, & qui his sine fraude ac fuce ingenuè adhærent. Contra hos opus est tibi, sumptu magno, diuturno, Ducibus magnis, fidiisque, milite perpetuo: quia hæc illis adsunt: sæpius vinci possunt, tardè debellari possunt. Nosti Hanibalem tribus magnis, decem mediocribus prælijs victorem, tandem bello victum, vectigalem, exulem, veneno tot decora perdidisse.*

VI.

Pares sumptus, viresque, apertis hostibus non habes, ideò à fœderatis petenda sunt: in quo multa pericula. Primùm ne grauentur impendijs. Secundò ne de recõpensatione desperent. Tertio ne casu aduerso frangantur. Quarto ne inter se dissentiant, Quintò ne alio bello implicentur. Sextò ne illis tua potentia inuidiosa reddatur. Denique ne quavis ex causa, multi dissentientes, & quorum
proposita

proposita contraria sunt, te deserant. Hæc exemplis te tua Germania tempore Caroli V. docuit, cū Principes prodiderunt Ciuitates. Valde itaque considerandum, quomodo par hostibus esse possis.

VII.

NEquè solùm hostium, quæ modo est, potentiam expendas. Velim, sed eam, quam extrema pericula, vel desperatio efficere potest. Qui vincitur, & magno animo est, vndique arma habere potest. Quid si Ferdinandus, Leopoldus, Carolus, alij, extrema tentent? Si iura sua Venetis transcribant? Si Magnatibus Poloniae, vel illi Regno, Lusatiam, Silesiam, Morauiam tradant? Quid si jus suum non dico Hispano, aut Franco, sed cuius alteri offerant? Quid si fœderum vigore, vltro oblata à Turcis auxilia accipiant, vnde tu & Gabor petijstis? Putas Turcam tam speciosam causam deserturum? Quid si Hispanus cum Turca pacem faciat? Quid si Istriam, Carniolam, Carinthiamque Venetis diuendant? Itaque securus esse noli, victor in ex. Peccato ferieris ietu. Miserorum est industria: nunquam alto sanguini deest miseratio, nunquam afflictis auxilium. Sed quid me diffundo? ferieris, à quo minimè putabas.

VIII.

DE Amicis, scito paucos esse tibi, Socer, Vxor, Dux Bullionius, quidam agnati, Frater, si coluntur, amici sunt: cæteri fortunam tuam venerantur, suæ spei, suæ promotionis sunt amici, quibus nisi tu satisfacias, & citò ac vbertim satisfacias, experieris proditores, ac transfugas. Quotus enim quisque te tuâ, non suâ causâ secutus est? quotus quisque recedens, tibi non maledicit? Sed de amicis tuis speciatim considera.

IX.

Bohemi amici nequaquam sunt. Id verius, quàm credibilius est, senties id tamen, vbi acta perpenderit. Primum non honoris tui causâ, sed necessitate compulsi, Te Regem dixere, & quidem à Saxone Bauaroque repudiari; & magna tamen concertatio fuit, ne Saxonem inuitum præferrent, aut Gabrielem. Deinde liberi esse statuerant more Hollandiæ & Venetiarum, & jam Helueticas Respublicas meditabantur, sed positi inter Duces & Reges, cum viderent

subsidia non dari à Principibus in tam pernicioso exemplo, cum etiam aduerterent, in electione Imperatoriâ, rationem statuum non haberi, sed Regis, non inconsultum arbitrati sunt, cæremoniali coronatione sibi auxilia parare.

Tertiò clarius etiam odij sui signum in te jam ostendunt, cum eas tibi conditiones ferunt regnandi, quas moderati Domini mancipijs imponere vix solent. In omnia eorum acta agendaque jurare cogeri: si delinquas, ipsi tui sunt actores, testes, Iudices, fortè & præcipitatores. Bellum tu gerere, scribere militem, ijs inuitis, non potes; illi sine te, & contra te possunt: Armamentaria habere tibi non licet, illi habere volunt. Denique eorum Senatusconsultis subscribere cogeri, etiam in tuum, & tuorum opprobrium, etiam contra tuam salutem; ni faxis, Rex non eris. Neque te moueant blanditiæ & obsequia: plus affectat in huiusmodi rebus simulatio & ostentatio, quàm veritas & amicitia faciant. Fictioni multis opus est tegumentis, ne pateat. Caue igitur illis credas. Naturam eorum perdisce: inter vapores cereuisiæ, ructusque, jam saturi & oppleti deliberant; atque ad ea, quæ cogitarunt, efficienda, præcipientes sunt celeresque; Bohemia indigenis Regibus semper nouerca fuit, tibi extero, ne spera matrem fore. Dum alios timet, dum à te sperat, paulùm interquiescit, te si timere cœperit, à te si sperare desierit, redibit ad ingenium.

X.

CUm igitur Bohemi naturâ sint asperi, efferi, contumaces, in consilijs abrupti, in executione inopinati, rectè facies, si te nondum Regem esse, nec ipsos tuos subditos, arbitreris.

Arborem te esse cogita, quæ non radicibus fixa, suis ipsa membris firmetur in terram depressis, sed quam fulcra & statumina sustentant externa, quorum nonnulla de facili succidi & abrumpi possunt. Perpende nullam esse diurnam potentiam, quæ suis viribus nixa non est. Tuum imperium, non nisi consensu parentium, validum esse potest: at consensus ille momontaneus volubilisque est. Experieris, vbi Austriacos timere desierint, vbi tributa exegeris, vbi supplicia decreueris. Immò non obscure te Lutherani & Hussitæ detestantur, Saxo-nemque respectant, vt suæ libertatis vindicem. Nec defuerunt, qui censuerint, te puerum coronandum & tollendum, vt Augustum Cicero laudandum & tollendum dixit. Tu ne committe, vt tolli possis.

XI. Hæc vt

XI.

HÆc vt penitus peruideas, cognatum Mauritium & Hollandos specta. Nemo ab hominum memoriâ periculosius feliciusque pro patria gessit bella, quàm Mauritius: nemo paternâ memoriâ gratiosior fuit: in nullum maior ciuitatum affectus fuit. Quæ enim non dixerunt feceruntque, cum triumphantem exciperent? quæ non dederunt pollicitique sunt, cum etiam Virgines nudas publicitùs offerrent? Nunc verò nisi occupasset facinus, ille cadauer esset, regnaret Barneuelcius. Causa est, perpetuum certamen inter libertatem & regnum. Eadem est in Bohemia. Tu cupis esse Rex absolutus, non larua Regis. Cupis omnes tibi subditos esse: illi cupiunt esse maximè liberi, nec Regem quicquam, nisi quod illi volunt, posse. Dum igitur illi immoderatam petunt libertatem Regibus dominantem, Tu non precarium, sed obnoxium in subditis obsequium, necesse est motus oriri, vt nunc videmus in Belgio, vbi omnia tentantur, nec tamen magnis multorum odijs vlla potentia par inuenitur. Itaque præstabit Belgium totum in seruitutem rapere, quàm tam anxio imperio tenere. Quod nunc mutatis, pro conditione temporum, magistratibus, feliciter inchoatum est.

XII.

Venio ad alios amicos, quos difficulter inuenies, si iudicaueris Bohemos amicos non esse. Gabor Translyuanus tibi amicus non est, sed odio Cæsaris, & timore, fœdus tecum pepigit, vt dum te obijcit periculis, ille Hungariam teneat muniatque. Bohemiæ regnum & ille affectauit, sed spe suâ frustratus, ringitur, quòd tecum hanc partiri prædam debeat; cum primum poterit, quod dimisit inuitus, omni conatu recuperare contendet. Suâ te Regem factum jactitat operâ, præmia petit; Nouit is probè, non posse Hungariam, contra Turcas, Tartaros, Venetos, Polonos, ipsos Hungaros, à se defendi, nisi alijs Regnis Prouincijsque adiectis. Bohemiam itaque, additasque illi ditiones, suæ Coronæ esse necessarias non immeritò putat. Cum verò jus eligendi Regis in Bohemia proceres sibi vendicent, non difficulter in suam sententiam hos pelliciet, facietque tibi, quod tu Ferdinando, & quod ipse Domui Austriacæ. Immò si Cæsar illi Hungariam in feudum donet, nisi à moribus suis degenerauerit, omnibus paratus erit contendere viribus, vt Bohemia Austriacis restituatur.

XIII. Multò

Multò minus Turcam fidum amicumque existimabis. Iucundissimum ille sibi, in vestibulo Portæ suæ, spectaculum de vestris pugnis exhibet: Victor pariter & victus præda eritis. Sic arietes, spectante lupo & inhiante, concurrunt: Sic galli gallinaceis, plaudente aquila, præliantur. Axioma Turcarum est, nulli Christiano, nisi commodi sui causâ, amicum esse. Nullum hactenus bello, si omnes euoluas annales, iuuit, quem non in miserandam redegerit seruitutem, fidem sola vtilitate ac quæstu metitur. Tot opum ac virorum impendijs pro Hungariâ depugnauit, toto Europæ corpore illa defensa est: At

— Quod optanti promittere nemo
Auderet, voluenda dies en obtulit vltro.

Sine sanguine, sine sumptu, Hungariam tenet, per vasallum fidum possidet, tributum accipit, jus traducendi exercitus habet. In Morauiam, Bohemiam, Silesiamque, & si non statim mouerit, tu semper eum expectabis. Nam Gabriel eius præsidio Transyluaniam obtinet, eiusdem, Hungariam occupat, Bassæ subsidio militem paratum habent, vocati & inuocati aderunt, Vrbes pro cautione ac pignore, vt Lippam in Transyluaniam, accipient.

An tu fore speras, vt Turca suis moribus non vtatur? cur tam perfidè, atrocitè, periculoseque Germaniæ imperium infestauit, si nunc te securè regnantem sinet? At seruet sanè fidem, at tu illi credere nequaquam debes, quia nunquam hactenus seruauit fidem. Legationes igitur tuæ, quas partim præmisisti Constantinopolim, partim nunc adornas, profusa etiam donaria, quibus Turcas demereris, subiectionis tuæ Symbola erunt, securitatis vades non erunt. Hoc sanè horrendum est, Regnum tuum, cum primum violare fidem visum illi fuerit, in eius fore potestate, si ad altam te portam suam vocauerit, eundum esse. Si vt arma Turcicis coniuncta contra quempiam Christianum conuertas, iusserit, idem facere cogèris, quod ante bienium tuus Gabor fecit, contra Polonos exercitum suum, Duce Schender Bassa, expediendo. Nec insolitum tibi videri poterit, si fidem Turca fallat, cum ipse, vt de Gabor taceam, tot modis, iusiurandum & fidem regnandi causâ violaueris, & exemplum contra te dederis. Ego verò puto Turcam & tibi & Gabrieli tunc fore infestiozem, quum vos felices putabitis. Nam Turca hactenus id egit, vt discordijs Christianorum
rem stabiliret

rem stabiliret suam, nunc si Te, Gabrielem, Venetos, ac Principes quosdam Germaniæ concordēs viderit, sibi timebit: Itaque pulsīs Austriacis, vos dissipabit, disiunctos inuadet, Te per Gabrielem, Venetos per alios vastabit.

XIV.

Quæ de Turcis, deque tuo Transylvano Gabor attigi, ut vberius nôris, iuuat. Cognosces autem ex litterarum copijs fidelitèr ex originali transcriptis. Disces sanè ex illis artem cum Turcis tractandi, nec pudeat pigeatq; à Veterano, qui que magnam virilis ætatis partem apud Turcas contriuit, tyronem in hâc palæstrâ discere. Sed & intelliges distinctè, quem in scopum curas cogitationesq; suas Gabor direxerit. Ut autem promtiùs assequaris, quæ prioribus litteris habentur: Scire debes, Gabrielem tuum, contra Principem ac Dominum suum, validum Turcarum exercitum, in ipsa Transylvaniæ viscera duxisse, eâque miserandum in modum vastatâ direptaque, sublato Gabriele Bathoreo, Principatum sibi firmasse. Turcas, multis Christianorum millibus in diram seruitutem ab ductis, Transylvaniâ excessisse. Ut igitur nauatæ operæ promissa jam dudum præmia, Turcis exsoluerentur, collectis omnibus Transylvaniæ viribus, bellum contra sanguinem suum mouit, quas Turcis promiserat arces, valida Christianæ Reipub: præsidia, iisdem consignaturus. Præsidarij tantum facinus auersati, cedere noluerunt, sed muris vi tormentorum dejectis ac dissipatis, Lippa in primis mœnibus cinctâ, ac duplici arce munita, deinde Solymos, Eperies, Totuaraggya, Margita, Monostor, Arad, Syri, Faesat, occupata, Turcisque in manus tradita, longèque maior tractus Hungariæ Turcis hac deditiois ratione cessit, quàm sedecennali superiorum annorum bello, ab iisdem fuerit occupatus.

Post hunc tam heroicum (Turcicæ videlicet seruituti nobilissimam prouinciæ portionem mancipando) actum, ad Vezirum Nakas; Hassanem Bassam, priores litteras ex castris ad Lippam positis scripsit: Posteriores vndenam, quæ occasione dederit, ex ipsis percipies.

EXEMPLVM LITTERARVM Betlemi Gabor, ad Vezirum Nakas; Hassanem Bassam.

Spectabilis ac Magnifice Vezir Bassa, mihi semper beneuole, honorande Domine; Deus Vestram Magnificenciam conseruet, B fortunatam

fortunatam reddat, & vnum ipsius diem in terris, in multa millia propagando, in seruitijs potentissimi inuictissimiq̄ Cæsaris, beatâ prosperitate exornet.

Ab annis compluribus inter nostrum potentissimum inuictissimumq̄ Cæsarem, & regnum Transsylvaniæ, alienationes disceptationesq̄ intercurrerunt, ob adeptam nec redditam Lippam. Difficili non possumus, plurimas easq̄ iustas ac euidentes causas fuisse, ob quas nec Regnum, nec qui hucusq; fuere Principes, adduci potuerunt, vt eam redderent. Nam ex quo priscorum Hungarorum progenitores, relicta Scythia, ferro absumptis harum terrarum incolis, Regnum acquisuerunt, nullo vnquam tempore, vel auditum, vel lectum alicui, quod gens Hungarica, non dico Arces, Ciuitates, tractus integros, sed vel palmum terræ, sine armis, sine sanguine, sine cæde, gratis alicui concessisset. Ex quo autem gens Othomanica contra Hungaros bella gerit, quacunque in arce soli Hungari milites fuere, quantumuis valida impressione premerentur, haud sese dediderunt, ad vnum omnes interneccione deleri pro defensione patriæ maluerunt. Testantur id Alba Græca, Temesuar, Gyula, Szigetum.

Nunc nostræ actiones, & aduersus potentissimum Imperatorem declarata sincera fidelitas, longè aliter habent. Nam vt in potentissimum, Imperatorem, veram fidelitatem nostram, restitutione arcis Lippæ comprobaremus, ob practicas plurimorum Germanizantium, accedente præsidiariorum rebellione, & exercituum nostrorum multiplici difficultate, multorum insignium militum nostrorum sanguinis ac vitæ profusione, Ciuitatem assultu, Arcem validâ impressione occupauimus, vt vel hac ratione potentissimo Imperatori gratificaremur. Interea ex parte Germanorum, tametsi sub pacis prætextu, multa donatiua deferantur potentissimo Imperatori, aliâ tamen ex parte Georgium Homonai in Transsylvaniam, Sorban Waiuodam in Walachiam, valido exercitu instructos expediuerunt. In subsidium quoque arcis Lippæ (ne videlicet reddi illa per nos posset potentissimo Imperatori) ad instantiam præsidiariorum, validus contra nos exercitus fuit expeditus. Verum nos, accelerato itinere, illius aduentum præuertimus, & jam ciuitatem occupaueramus, cum hæc auxilia superuenerunt, Interim & arcis oppugnationem vrgendo, & contra aduentantes in campis depugnando, Deo adiutore, contra vtrosq̄ feliciter rem gefsimus. Arce igitur occupatâ & euacuatâ, iuxta clemens mandatum potentissimi Imperatoris, Lippam, vnâ cum quinque arcibus & castellis ad

stellis ad eam spectantibus, nos ipsi in manus Beglerbegi Temesuariensis, Spectabilis ac Magnifici Mehmet Bassæ, consignauimus.

Ob hanc æternâ memoria dignam fidelitatis nostræ declarationem, cui parem nemo huc vsque in tota natione Hungarica, fortè nec in alia, versus Othomanicam gentem exhibuit, quàm clementem protectionem, quantam bonorum affluentiam sperare debeamus à nostro clementissimo summæque dignitatis Cæsare, quam amicitiam beneuolentiamque à Veziris, quam ab vniuersa Musulmanica gente gratitudinem, id nos, summi inprimis Dei, ac per totum orbem diffusarum gentium ac nationum, perennaturo iudicio committimus. Capitis nostri, vitæque propriæ discrimine, tot insignium militum nostrorum sanguine, tam grande obsequium præstitimus, vel hac ratione, gratiam ac fauorem potentissimi Imperatoris demereri satagentes. De totius negotij cursu, deque postulatis nostris, quæ potentissimo Imperatori repræsentamus, Vestram Magnificentiam, Orator noster, qui illic est, plenè edocebit, rogantes cum omni affectu Magnificentiam Vestram, digna postulata nostra suo fauore promota velit, quod nos vnà cum nostro regno, omni gratitudine demereri conabimur. DEVS conseruet Magnificentiam Vestram diutissimè incolumem. Datum in castris nostris ad arcem Lippam positis, die XIV. mensis Iunij, Anno 1616.

Magnificentiæ Vestræ
Beneuolus, Amicus, Seruitor,

Gabriel Betlem.

B 2

Posteriores

POSTERIORES LITTERÆ BET-
lemi Gabor ad Schenderem Bassam.

Spectabilis ac Magnifice Bassa; Bonis omnibus cumulet
Deus Magnificentiam Vestram. Quam syncerè ac fraternè,
quam grato beneuolòque affectu, conatus semper fuerim, Vestræ
Magnificentia seruire, summus Deus sit mihi testis. Nescio tamen, quo
meo merito, Vestra Magnificentia, in meam perniciem, & apud splen-
didam portam, & alibi, multas fodit foueas, in quas ne præcipitarer,
Deus hucusq; protexit. Ego in Vestram Magnificentiam nunquam
deliqui, quin potius, quantum potui, demereri laboraui, & vix non
seruus ipsius vectigalis fui. Quolibet enim anno, multa donaria,
supellectilem argenteam, pecuniam numeratam, talem debui V:
Magnificentia pendere, quarum rerum testes habeo, quos producam,
cum oportunum fuerit. Ex ijs cognoscat splendida Porta, qua ratione
Vestra Magnificentia Transsylvaniam emungat. Non solum coram,
sed & apud Legatos, splendida semper verba dedit mihi V: Magnifi-
centia, multis iuramentis promisit beneuolentiam, interim conatu
omni exitium meum procurauit. Hucusque dissimulaui. Litteras,
quibus Vestra Magnificentia, post meum ex Transsylvania abcessum,
Saxones allicit, heri accepi, quas vbi perlegissem, miratus sum vehe-
menter, quod nondum desistat Magnificentia Vestra à practicis Trans-
sylvanicis, cum tamen nihil juris habeat in Transsylvaniam, nec exi-
stimet deposuisse nos, ac negligere curam Transsylvaniam. Rogo itaq;
Magnificentiam Vestram, à practicis huiusmodi desistat, in Transsyl-
uaniam ne scriptitet, certò sibi persuadeat, cum ijs, quibuscum cœpit,
rem hanc non perficiet. Ego negotia Vestræ Magnificentia non at-
tingo, cum id mei non sit officij, ita nec Vestra Magnificentia res meas
dirigat, cum nemo ipsi hac in parte quidquam commiserit.

Certò credat Magnificentia Vestra, quod & ego existimo, me
talem esse seruitorem Cæsaris, mei clementissimi Domini, qualis est
Vestra Magnificentia. Seruiui, sed & nunc indies seruius Potentia suæ,
cum omni iustitia, quod nunc vel maximè testatum feci. Totam si-
quidem Hungaricam nationem, eodem prorsus modo, quo Transsyl-
uaniam, ad pedes potentissimi Domini perduxi, Isti jam suæ Potentia
vnâ mecum fidelissimi erunt. Maneo nunc Posonij in Regia Hun-
garia, Corona in meis manibus est, Deo gratia, post dies decem Hun-
gari sibi

umulet
 fraternè,
 Vestra
 nen, quo
 id splen-
 pitarer,
 inquam
 vix non
 donaria,
 ebui V:
 ducam,
 ratione
 coram,
 Magnifi-
 conatu
 litteras,
 cessum,
 n vehe-
 Trans-
 nec exi-
 go itaq;
 ranssyl-
 cœpit,
 non at-
 es meas

no, me
 alis est
 iæ suæ,
 tam si-
 ranssyl-
 tentiæ
 Hun-
 Hun-
 ari sibi

gari sibi Regem eligent. Conuenerat omnis exercitus Ferdinandi, erant vltra sexaginta millia, ante pontes Viennenses confliximus, & magnus Deus, potentissimi Imperatoris auspicijs, Victoriâ largitus est, profligauimus inimicum, vltra Danubium pepulimus; Viennam conclusimus. Nunc exercitus nostros traicimus, vt illos iterum inuadamus, & si Deus fauerit, Vienna quoq; paucos intra dies, in potestate mea erit. Totum regnum Bohemiæ, regnum Morauia, regnum Silesiæ, potentissimo Imperatori fidum ac beneuolum effecimus, eorum exercitus omnes penes me habeo, ex omnibus regnis Legati cum muneribus destinantur ad lucidam portam. Taliter ego in seruium potentissimo Domino; Vestra autem Magnificentiâ clanculum vult meos subditos à me auellere, ad rebellandum inducere, ob quod certè nunquam ei seruiam. Deus sit cum Vestra Magnificentiâ. Posonij, 4. Nouemb. Anno 1619.

XV.

Venetos ne ipsos quidem amicos arbitrare: multæ causæ sunt: Prima, Aristocratiam tuentur, & Principem non nisi in speciem habent, plebè contemnunt, Patricius sanguis solus imperio dignus censetur. Naturâ itaq; inimicus est Monarchiæ eorum status. Nec expedit tibi, Tuos proceres familiares esse Venetis; amorem enim Libertatis odiumq; Regum addiscunt. Secunda, Veneti mali vicini sunt, cum nullo Italico pacem colere potuerunt, nullum Vicinum habent amicum, omnium Vicinorum ipsi sunt æmuli. Patuit id nuper ad Gradiscam bello, quo ex Hollandia alijsq; locis auxilia petere debuerunt. Ne dubita, nec tibi quidem erunt amici. Tertia, Tu & illi pariter dilatare regna, & Vicina Imperio adijcere satagitis, non igitur diu inter corriuales pax esse poterit. Quod nunc tibi & Gabrieli blandiuntur, causa est, quia tuo labore ac sumptu, quàm maximè Austriacos atteri cupiunt, quorum magnitudini inuident, adeoque nullum Vicinum habere, quem timeant, exoptant. Itaq; si vel Tua, vel Gabrielis potentia eò perueniat, vt illis sit formidanda, omnibus machinis obsistent. Olim Lusitaniæ Regibus Indicam nauigationem intercludere voluere. Omnibus enim Christianis inuident se potentioribus. Turcam tolerant, eique adulantur, cum tamen ab illo & premantur & spolientur. Denique fac, ad nutum omnia ire Gabrieli, fac ipsum Turcicis copijs adiutum, Stryiam, cæteraq; Cæsaris occupare, & Coronæ Hungaricæ adijungere, tunc demum necesse est, pacem

inter ipsum ac Venetos discindi. Nam ne dubites, eo rerum statu, Gabor illa quoque repetet, quæ Veneti ab Hungaricis olim Regibus, cum eos Turca premeret, vbi occasione alienæ calamitatis, in suam nassam auerterunt. Quod si vetera noluerit mouere litigia, certè præsentia nequaquam negliget.

Par autem Venetis erit, Transsylvaniâ, Hungariâ, Styriâ, Carinthiâ, & Austriâ vnitis, & in vasallatum Turcæ datis. Ac tum quidem ad nutum magnæ Portæ, peribunt nobiles Venetiæ, cum aduersus duos validos terra marique hostes defensorem non habebunt, Quæ omnia tam timenda sunt, quàm non sperandum est, Turcam vel Gabrielem, data occasione augendæ potentiæ, carituros prætextu violandorum fœderum, quasi non sit facturus Veneto, quod fecit Cæsari. Nec ignorant ista Veneti, sed inuidiâ in Domum Austriacam flagrant, futura pericula non æstimant. Nihil enim inuidia potentius, vtpote quæ seipsam consumit ac deuorat.

XVI.

IN Principibus, vrbibusque Germaniæ, quamdiu illis tecum est communis metus, spem locabis: ille vbi desierit, suas quisque res aget. Illi tantum sui defensionem & incrementa quærunt, eaque ex bonis Ecclesiasticis: alia enim, quæ dones, non habes; Hæc spes si decollet, bona si acceperint, cum omnibus satisfieri non possit, odisse incipient. Nam in hac diuisione, iuxta legem, tibi potiorem partem applicabis, fratrique tuo, & tot Palatinis non abundantibus. Ciuitates etiam sua meritò reposcent præmia, nam pecunias gratis non exponent. Deinde Te Vrbes liberæ, & maximè finitimæ, valde metuunt, vt Wormatia, Spira, Francofurtum. Iam verò si fies potentior, etiam te Noriberga, Vlma, formidare occipient. Putant enim Te sibi velle dominari, aut sanè, si velis, posse. Semper enim cogitat infirmior, non quid debeat facere fortior, sed quid possit. Tertiò facile inter Principes discordiæ bellaque oriuntur. Vrbes pleræq; Senatuum suum oderunt. Nec dubium, vbi timor Cæsaris abfuerit, quin ciues admodum vexati hæctenus, Senatores eiectioni vel occisioni sint. Nuper se Francofurtum, Wormatia, Noriberga commouit. Hic vestra liga dissoluetur.

XVII.

HOllandorum etiam amicitiam cautè nitèris, nisi Mauritius eos planè subegerit. Socero tuo Britanno ante duos annos diffidere

diffidere cœperunt, nunc Mauritium cognatum tuum oderunt, quia illum viam ad principatum affectare haud vanè conijciunt, Et tu quoque suspectus esse cœpisti, sed quia grauiori in Hispanum odio ardent, idcirco Tibi suppetias ferunt: Sed illi quoq; ita te adjutum volunt, vt vicissim illis sis auxilio, ad occupandum Europæ imperium, quò magnis animis, & varijs adspirant artibus. Et nisi me augurium fallat, inde prima quoq; mali labes focero Tuo alijsq; timenda est.

XVIII.

Regem igitur nouum te esse considera, certissimas multorum Regum inimicitias suscepisse, paucos habere amicos, faciendâq; illa omnia, quæ nouis hominibus quondam Tullius præcepit.

XIX.

Nunc quid agendum sit vides, etsi ipse satis per te sapias tibi, & consiliarios habes versutos callidosque, tamen & hæc nostra proderunt.

XX.

Dubius rebus hætenus valuisti, Prudentissima simulatione, dissimulationeque, deinde celeritate. Prior ars jam vim perdidit suam, alterâ igitur vtendum. Simulando enim & dissimulando in Europa fallere nullum potes, Itaque artem nil profuturam desinas censeo. Extant tuæ litteræ, tam placidæ, amicæ, ambitionis expertes, vt ab ipsa virtute scriptas esse putes, candidissimâq; Simplicitate. Interim cum Hollandis, Venetis, Turca, Gabriele, cunctis, qui prodesse vel obesse poterant, ictum fœdus. Inopinatè rebellant Bohemi, deficiunt Silesij, Morauj, Austriaci, & quasi à machinâ, nouus adest è septem montibus hostis. Mihi iurati affirmarunt, nec Cæsarem, nec Principes Papisticos credidisse, Te Regem esse velle. Cum electus esses, perstitisti in simulatione, & res bellè successit. Credo Papistas credere, te præ amore Cæsarem Bohemiâ exclusisse. Sed serio. Noli arbitrari vllum Papistam esse tam fungum aut caudicem, vt credat tibi esse credendum. Quod si tibi credere se dicant, & jurent, Tu credas eos Tui causâ pejerare. Hoc moneo, quia manifesta simulatio odium magis exasperat. Qualis fuit illa in tuo programme, cum hostem vocares Turcam, & significares tibi animum esse contra illum
tua defen-

tua defendendi. Odiosum est, sic Principibus collegis stultitiam suam exprobrare. Cuncti enim nōrunt, & ea de re litteras Bohemorum tenent, Gabrielem, adeoque Turcam in subsidium vocatum, à quo & Polonus ab infestanda Silesia deterretur. Quid igitur Tu eum hostem vocas, & aduersari simulas, cum ille Tibi Dominus, fautor, auctor & conciliator regni sit? Sine illius venia, nec Gabriel venire, nec Polonus impediri, nec Tu Rex esse poteras. Cum igitur in eius te clientelam dederis, amicum fore spondideris, legationibus missis, magna ac multa obtuleris, idque constet passim omnibus, non puto negandum. Nam Betlemum etiam Bataui nostri risere, quod contra Turcam muniendos fines dixisset, cum ipse in medio regno, Lippam, aliasque arces vi expugnatas vltro Turcis tradiderit, cum intus in corde ac cute Turcam alat foueatque, cum Viennam Turcico jugo subijciendam, datis ad Turcas litteris, promittat. Itaque magis auctoritati consules Tuæ, si te Turcæ dicas confœderatum, & minêris te eum adducturum. Aegrè ferent hoc vrbes Germaniæ, sed quid refert? liberè confitère, & factum esse rectè, defende, quod negari non potest.

X XI.

HVc etiam pertinet, quæ reliquo in programmate est excusatio; Non enim vllum mouere poterit, si dicatur, Iustam esse alieni regni occupationem, eò quod secta quædam in eo fuerit, quæ magnos Principes seduxerit. Quid enim alijs fiet regnis, si ista admittantur?

X XII.

ALtero ergo stratagemate vti perges, & præualebis, Celeritate, inquam. Itaque rectè est factum, vt in ipsa coronatione, in Bohemia, Morauia, Hungaria, Austria, presso pede hostem insequeremini. Si sic victoriã vtemini, paucos intra menses, pedem in Germania non habebit Imperator. Ex vna victoria gradum ad aliam facies. Hoc vide, ne des tempus respirandi. Decimas retine, nam reddendo timoris suspicionem præbebis, retinendo fiduciam ostentabis. Omnia occupa ante ver proximum. Habes Spiram, Moguntiam, Treviros, ab his incipe, opes habebis & nomen, nec deerunt, qui tibi aderunt. Ver timendum est, sed confœderati tui, maturè tibi suppetias auxiliaque submittent. Denique celeritate eadem vtêris continuè, quamuis
fortè

fortè successus aliquis tibi requiem suadere possit. At scito nihil esse periculosius securitate. Itaque audacter perge, omnes moue, Gallum demereri stude, cæteros omnes. Semper aliquid inueni, quod te alacrem ostendat. Prorumppe, vbi non expectabaris.

XXIII.

DEniq; hoc memineris: Aut omnia, aut nihil. Hoc semper diximus, si vnum pedem Austriacæ ditionis, si vnum opidum Episcopatus alicuius expetis, habenda sunt omnia; facilius eris Imperator, quàm defendas priuatus Princeps Elector aliquam Abbatiam. Nam si parte aliqua contentus sis, ea tibi ab eo, quod non accepisti, eripietur. Tigridis catulum rapis, mater insequetur, si vtrumq; irretias, quietâ prædâ fruêris. Diuidi regnum non potest, totum haberi potest. Non fert duos Soles Germania.

XXIV.

HÆc communiter agenda sunt, Nunc super est, vt memoriæ causâ, te moneamus, quomodo cum singulis agendum sit, & primum cum Cæsare. Cæsarem verbis tractabis humanissimis, ac fericis planè, petes, vt regnis cedat, te filium agnoscat, afflictissimos subditos ne turbet, Iesuitis ne credat. Eam quoque ob causam soceri tui Britanni legatum subornasti, ac pacis concordiaque spem verbis ampliter ostentare rogasti. Interim omninò machinare, vt Cæsar sit in tuâ potestate, Sic enim Rex Romanorum citò eligeris. Verum hinc considera, quod diximus paragrapho septimo. Non esse ad desperationem Austriacos redigendos, nisi simul capi vel occidi possint. Nam extrema desperatio sæpè est causa victoriæ. Furor arma ministrabit, & inuenient tibi hostem vndecunque. Tantum corpus sine sonitu non cadet: alios sternet, alios trahet. Timeo ne si ipsi viderint, suâ tueri non posse, cuiuis malint quàm inimico sua dare. Nec culpâ illos tu potes. Si enim, vt latius regnares, cum Turca foedus iniisti, ipsiq; aditum in Germaniam aperuisti, quid illi non facerent, vel salutis, vel dignitatis, vel denique vltionis causa?

XXV.

CVm Romanensibus, hoc est, Pontifice, Episcopis, Clero, moderatè ages, si quid tamen accepisti, retine, ne leuiter fecisse videaris.

C

videaris.

videaris. Ratio, quia totum hoc genus quieti deditum in Germania, & si cibum suggeras, si palpes, si colas, haud quaquam insurget. Ut animalia quædam, si mandræ plenæ sint, torpent stertuntque innoxia, fame efferantur: Ita hic quoque res habet. Si milites colligant, ne moueare, etsi enim duplo maiorem & meliorem exercitum habeant, nunquam te offendent, eum continebunt, se & suos confument, tandemque tuæ se protectioni committent. At si ad desperationem illos adegeris, reperient vindictæ modum, nec morientur inulti. Bruta etiam pro pabulo depugnant. Timeo enim, ne se dedant potentibus, oppignorent conditiones, ne Gallus aduocetur, ne alia fiant, de quibus sæpe actum est. Si enim velint, milite, pecuniâ superare poterunt. Volent autem, cum eos necessitas acuet, cos virtutum & vitiorum limatissima. Itaque hoc age, ut eorum Consiliarios facias tuos. Canonicos, Nobilesque viros attrahas, omnes enim aliquos Officiales, etiam militum Duces habent reformatæ religionis, per quos omnia expiscaberis. Cum verò indagine cinxeris, ut externa implorare haud possint auxilia, vno impetu, etiam cum puluisculo, eos exue, & opes omnibus formidandas accumula. Hoc semper time, ne illi aliquid tam inopinatum tibi inueniant, quàm tu illis inuenisti. Extrema vitabis. Veneri ut domum obruant Austriacam, tanta largiuntur, quid facient Romani Cardinales, ut se seruent? De expeditione Italicâ cælabis, nec admittes mentionem, ex improviso enim opprimenda est,

XXVI.

Cum magno Turcarum Imperatore ad Portam, per legatos Soceri, Venetorum, & Hollandorum jam actum transactumque est, ne ægrè ferat se in diplomatibus tuis hostem vocari: Non enim posse alio modo illi in Germania amicos parari. Interim ab eo periculum esse tibi scito. Non vrgebit sibi munitiones in Moraviâ constitui, antequam Romano imperio inaugurêris. Eò usque etiam differas excidium Lutheranorum, quos postea, rebus tuis certò stabilitis, commodè exterminabis. Interim modum cauendi Turcas vix vllum video: Si enim vno anno delere Austriacam progeniem posses, & Germaniæ viribus te munire, deinde Gabrieli persuadere, ut ab Othomanica seruitute recedat, haud dubiè Turcæ resistere posses. At nunc Gabriel id potius agit, ut Turcæ subdat quàm plurimos, & ejus Monarchiæ fines stabiliat proferatque. Quod quidem ego arbitror esse boni serui, sed miseri Regis.

Dum

Dum verò in illo metu versaris, Bassas omnibus modis, sed maximè pecunia conciliabis. Purpuratos aulae tuos facies, nam munera si mittas, omnia impetrabis, idque facies, etiam si hostis sis. Nam in magno regno plus saepe potest consiliarius, quam Princeps. Interim verbis Turcas coles, omnia promittes, sed ita, vt noris officium ibi nullum esse maius & potentius nummo.

XXVII.

Bohemos tuos ita tractabis, vt habeas subditos, vtq; filios tuos Reges eligant, & filios filiorum. Nam temerarium esset, in mediam belli flammam se conijcere, si posteris tuis inuidia solum, non etiam regnum quæreretur. Non facient spontè, aut sanè si facturos speras, prudentis est tamen sibi suâ prouidentiâ consulere, non ab actu comitiorum pendere. Subdes autem eos simulando, promo- uendo, remouendo.

Simulando nimirum summam securitatem & confidentiam, vt nemo propositum tuum subodorari possit. Tiberius tibi præceptor esto, qui eos, quos euertere cupiebat, summopere honorabat, deinde securos opprimebat. Hoc scitum: quia honores pauci moderatè ferunt, ideoq; semper altius ascendere, quàm oportuit, moliuntur.

Promouendo tuos, immò & hostes, sed tolle in altum, vt lapsu grauiore ruant. Nemo hostem facilius vincit, quàm si in altum ducat, vnde se præcipitet. Belgium & Britannia prouexit, & extulit quàm multos, sed quos certò ruituros expectabat, & ceciderunt. Cadet alius, qui sequitur, ac fidit. Promoue antè Tuos, quos putas fidos, alios, quos putas casuros.

XXVIII.

Remouendi sunt audaces, alterius religionis homines, libertatis amantiore, quàm regno expedit.

Audaces & temerarij cauendi, quia gratiosi vulgò, & magnanimi habentur. At Regum securitas in submissione & pusillanimitate subditorum consistit. Exempla in promptu & propè sunt.

Lutheranos & Hussitas supprimes, vt in Anglia Puritani & Lutherani pressi sunt. Papistæ & Anabaptistæ nihil molientur, satis enim attriti sunt. Lutherani pari jure cum reformatis contendunt, Saxonem jaçant, ab exteris firmantur. Itaq; eos in ordinem redige, quemadmodum in Hollandia Remonstrantes siue Arminiani redacti sunt.

X XIX.

Modus amouendi, per speciem honoris, mandando speciosas & impendiosas functiones. Sic Turrianum in Britanniam Legatum mittes, qui te potentior erit, quamdiu Bohemiam incolet. Sic Mansfeldium aliò ablegabis.

Modus alius per accusatores, vt litem intendant ciuilem, vt calumnijs variè petant vexentq; . Nunquam inter discordes deerunt occasiones: Tu fere discordias & pugnas. Qui amantes sunt libertatis, & exacto altoque ingenio, eos omnibus technis & versutijs persequere. Exemplum nuper in Batavia editum. Et sanè Barneuelgium, vix totis viribus connixi, Mauritius focerque tuus occiderunt. Quod tamen necessarium erat. Sed hoc actum cautissimè & prouidentissimè, vt per ipsos Ordines occideretur.

X XX.

O mne periculum in regno tuo Tibi imminet à Proceribus. Hos eliminandi, deiiciendi, aut etiam è medio tollendi hunc modum tene. Tres sunt ordines in Bohemiâ, Dominorum, Nobilium, & Ciuitatensium. Inter hos acerrima æmulatio est, Ciuitatenses enim ferè contemnuntur. Tuum erit, primò aggredi Dominos, hoc est, Comites & Barones, Deinde Nobiles, postremò Ciuitatenses jure suo priuare. Domini erunt ferè auferendi è medio. Nec mirare: Documentum Regium est; Spicas eminentes decutere. Nisi feces, secabere. Primò, qui familiares sunt Tibi, & Tuis, per idoneos homines, magnâ illos spe inflabis, vt contemnant præ se reliquos, injuriosè agant, ideoque exosi reddantur. Deinde inter se vt contendant ac committantur, effice, sicque aliquos tolle. Ciuitates interim extolle, donec per eas Nobilitatem deijeceris, cui rei illæ operam volentes lubentesque conferent.

Florentibus enim Proceribus, precariò regnabis. Illis oppressis, Ciuitates adorièris, ad Te tuosque reuocando iudicia, Ciuium querelas contra Magistratus audiendo, curando, iuuando; Sic venies ad mutationem cribrationemq; Senatorum, qualem in Hollandia nuper instituere. Vbi Senatus fuerit tuorum humorum, tandem rusticos & pauperes, tanquam popularis & Tribuniciaë potestatis, Ciuibus æquabis, & sine labore, sicut desiderat cor tuum, absolute dominaberis. Vno verbo: morte vel exilio trecentorum procerum, regnum tuum in tuto collocabis & stabilies.

XXXI. Nunc

XXXI.

Nunc præclara occasio se offert. Exercitum habes, eo domabis & tuos. Militem cole, & ex Germanis tuis habe, ipse in castris esto. Dux tuus potentior Te erit, si pro te bella gerat.

XXXII.

Aerarium ne Status habeant, Tu semper aliquid pete. Si in te transferre non poteris, fac ut diuidant ipsi: quod haud difficulter assequeris. Denique, quod caput est, Pragam compesce.

XXXIII.

Germanos tuos Principes adorabis: Comitibus Comis eris & blandus, ludes & potabis cum illis, mores eorum sic disces. Cum urbium legatis, de eorum commodis ages, & quia totas Curias inaurare non potes, Syndicos, Secretarios, & qui auctoritate præ cæteris pollent, Tuos facies, nullis impendijs parces.

Hoc suadeo, ut oportune opulentas vrbes, Noribergam, Ulmam, cæteras in tuam redigas potestatem, nam eorum opibus firmiter te communire poteris. Imitare Iulium Cæsarem, aliosque, qui complures vrbes prædæ causa diripuerunt. Non offendes ea re Principes & Nobilitatem, si & illis bolum aliquem in fauces injeceris. In Hollandia clandestinis nunc agitur machinis, ut Ambsterodamum sit in Mauritij potestate: tantæ enim ibi opes sunt, ut decennali bello sufficiant. Francofurtum si inescare & inuadere possis, mirifice rem tuam stabilieris. Egentes & obæratii ciues, spe spoliolum illecti, lubentissime Tibi mutuas tradent operas.

Si vrbes dolo blanditijsque capere non poteris, plebeios vulgusque promiscuum concita, Tribunus plebis esto, Patriciorum fastum, insolentiam, injurias, contumelias, ultum venire te simula. Scis, quam id Noribergæ, Ulmæ, Francofurti, Wormatiæ, gratum sit. Urbibus occupatis, earumque neruo validus fortisque, Comites aliosque nobiles in ordinem redige, & summa illa papauerum capita prudenter demete. Non enim aliter Rex eris.

XXXIV.

An te omnia, ne tuum cum Turcâ foedus cognoscatur, aduerte. Catilinam enim patriæ, & libertatis Germanicæ proditorem

proditorem dicent. Nemo enim ignorat, Turcicæ tyrannidi receptum esse, Principes, & Nobilitatem è medio tollere.

Denique in Regno, in quo nihil præter vim habes, vim exerceto, sed mistam dolis astuque, donec omnia possideas. Turcam merue, Gabrielem caue, contra Austrios pugna, Procere Bohemos sensim minue, Ecclesiasticos ne time, ne ad desperationem adige. Nunquam bellum offensuum gerent, etiamsi potentiores: Animalia nulla leonem aggrediuntur, mille oues nunquam vnum lupum inuadunt, nec leonem centum boues. Tu leo es, non timebis eos, sed vires contra hostes alios verte. Morauiam custodi, hæredibus prospice. In Belgio Hispaniensi, speramus aliquot Ordinum Urbiumque transfugia, quod si euenerit, res tuæ in tuto erunt: Sed festinandum, nam omnes confœderati, eodem tempore, & Te regem Germaniæ, & Mauritium Dominum Belgij videre summis votis exoptant. Si tam diu quieuerit Gallus, haud dubiè vicimus. Iam enim Principes vrbesque vobis fœdere vnitas, vt se parent, excitauimus. Ponemus in medio Franciæ, si possumus, Bullionium, aut eius filium, si non possumus, quemuis, qui se nobis junxerit.

Hic autem nunc desino, & hæc monita è media arte Politicâ deprompta, vt altâ mente recondas, inque vsum & actiones tuas feliciter transferas velim. Reliqua pro re nata, vbi tempus causaque poscet, lubens, vti possum, vti debeo, fideliter communicabo.

F I N I S.

nnidi rece

n exerceto,
am metue,
mos sensim

Nunquam
alia nulla

inuadunt
d vires con-

ospice. In

ue transfu-

dum, nam

ia, & Mau-

Si tamdiu

des vrbesq;

s in medio

possumus,

politicâ de-

as feliciter

ussaq;

No. 3786. GK

V317 MC

ULB Halle
004 800 842

3

96.

EX G
B

SE
INST
BRIT
DE

MA
ALLO-
FRI-
FINO

BIBLIOTHECA
PONICKAVIANA

ERSA AC
ulgata.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK
HALLE
(8ALLE)

